

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Тихої Ольги Іванівни
на тему:
«Соціальний захист населення в системі економічної безпеки України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
(галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»)

1. Актуальність теми дослідження

Питання покращення сфери соціального захисту населення завжди були на часі, а у сучасних складних соціально-економічних умовах в Україні набувають ще більшої актуальності. Соціальний захист населення сьогодні є важливим показником розвитку суспільства та став одним із ключових елементів економічної безпеки країни.

Реформування процесів та механізмів соціального захисту населення в Україні потребує пошуку інноваційних шляхів його розвитку, використання переваг цифровізації, врахування як поточних потреб українського суспільства, так і європейських засад побудови системи соціального захисту. Особливу увагу варто приділити побудові нової національної моделі регулювання сфери соціального захисту населення, зважаючи на умови дії військового стану та формування планів відновлення й розвитку економіки у повоєнний час.

Зазначене вище аргументує наукову і практичну необхідність проведення досліджень у сфері покращення соціального захисту населення як елемента системи економічної безпеки України та підкреслює актуальність теми дисертаційної роботи Тихої О. І. з огляду доцільності впровадження запропонованих рекомендацій у напрямі формування стратегії реформування сфери соціального захисту в Україні та створення Єдиного інформаційного простору соціального захисту населення.

2. Зв'язок теми роботи з державними програмами, науковими напрямками та темами Університету і кафедри

Дисертаційна робота виконана у рамках теми наукових досліджень кафедри економіки України Львівського національного університету імені Івана

Франка «Державне регулювання структурних змін в системі формування національної економіки сталого розвитку» (0120U101806), а її тема затверджена Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка 28 листопада 2018 р., протокол №58/11.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їхня достовірність

Наукові положення, висновки і рекомендації, наведені у дисертаційній роботі Тихої О. І., мають достатньо високий ступінь обґрунтованості та достовірності, оскільки спираються на опрацюванні автором великої кількості вітчизняних і зарубіжних наукових праць з обраної проблематики (227 позицій), а також офіційної статистичної інформації Державної служби статистики, міжнародних організацій, міністерств і відомств з питань соціального захисту населення та зміцнення економічної безпеки.

У процесі дослідження здобувачка застосувала загальнонаукові і спеціальні методи, прийоми та підходи, зокрема: методи логічного узагальнення та наукової абстракції – для уточнення понятійно-категоріального апарату соціального захисту населення у системі економічної безпеки держави; аналізу першоджерел – для дослідження підходів до визначення базових термінів та категорій; індукції й дедукції – для дослідження прямого та опосередкованого впливу соціального захисту на зростання економіки на різних рівнях; декомпозиції – для визначення складових систем національної та економічної безпеки країни; системного аналізу і синтезу – для визначення обґрунтування сукупності національних інтересів країни, пов'язаних з системою економічної безпеки держави; наукової абстракції – для визначення зв'язку між соціальною політикою, соціальним захистом, соціальною безпекою, розвитком економічної системи країни, національною економічною політикою та системою економічної безпеки держави; компаративної оцінки – для оцінювання механізмів взаємодії сфери соціального захисту населення та системи економічної безпеки України; порівняльного аналізу – при дослідженні розвитку сфери соціального захисту в Україні та її впливу на економіку; функціонального бенчмаркінгу – для

порівняльної оцінки розвитку соціального захисту в Україні та його впливу на економічну безпеку держави з іншими країнами; системного аналізу – для характеристики соціального захисту населення в Україні та її впливу на економічну безпеку держави; метод факторного аналізу – для оцінки впливу соціального захисту на рівень економічної безпеки; економетричного прогнозування – для оцінювання прогнозного рівня економічної безпеки України; системно-функціональний підхід – для розробки інтегрованої платформи соціального захисту в Україні; методи систематизації, групування та логічного узагальнення – для систематизації наукової інформації, формування пропозицій та висновків; графічний – для унаочнення результатів дисертаційної роботи.

4. Новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій

З-поміж головних наукових результатів, які складають особистий внесок дисертантки, необхідно виділити такі:

- *удосконалено* теоретико-методичні підходи до обґрунтування стратегічних напрямів реформування сфери соціального захисту в Україні, що включають визначення їх цілей, завдань, принципів, суб'єктів та об'єктів, інструментів, ресурсів, вимог, стратегічних індикаторів, послідовність дій у реалізації та акцентують увагу на запровадженні інноваційних технологій для розробки інтегрованої платформи соціального захисту, Єдиної цифрової платформи соціального захисту, Єдиного інформаційного простору соціального захисту населення в країні (підрозділ 3.1); науково-практичні підходи до реформування соціального захисту населення для зміцнення економічної безпеки України, які базуються на імплементації кращих закордонних практик, запровадженні цифрових технологій, що можуть суттєво удосконалити процеси ідентифікації та верифікації отримувачів допомоги у сфері соціального захисту (підрозділ 3.2); методичні підходи до визначення механізмів взаємодії сфери соціального захисту населення та системи економічної безпеки України у контексті сталого розвитку, які передбачають їх

ідентифікацію та оцінювання за показниками участі суб'єктів системи економічної безпеки держави, зв'язку соціального захисту з економікою країни, ефективності, адаптивності і гнучкості, інклюзивності, прозорості, навантаження на бюджети різних рівнів, контролю за ресурсами (підрозділ 1.3).

- *набули подальшого розвитку*: принципи державної політики у сфері соціального захисту, зокрема: принципи соціальної справедливості, соціальної універсальності, соціального контролю, соціальної безпеки та соціального страхування (підрозділ 1.1); визначення сутності поняття «соціальний захист» (підрозділ 1.1); класифікація ключових ризиків і загроз для системи економічної безпеки держави, яка базується на інтерпретації їх взаємозв'язку та враховує наявність негативних факторів впливу (зовнішні, внутрішні), цільову направленість впливу негативних факторів, ймовірність настання негативних подій та змін, отриманий результат (підрозділ 1.2); характеристика позитивних і негативних аспектів впливу соціального захисту на економічну безпеку держави, яка ґрунтується на використанні функціонального бенчмаркінгу, де базою порівняння є економічно розвинуті країни і країни, які розвиваються з різним рівнем доходів на одну особу та методу факторного аналізу впливу соціального захисту на економічну безпеку країни (підрозділ 2.2); підходи до оцінювання функціонування сфери соціального захисту України у контексті взаємодії соціального захисту з економічною безпекою держави (підрозділ 2.3).

Вказані наукові положення сприятимуть збагаченню економічної науки новими поглядами, твердженнями і висновками щодо покращення соціального захисту населення як елемента економічної безпеки країни.

5. Теоретичне та практичне значення отриманих результатів дослідження

Теоретичне і практичне значення роботи полягає у науковому обґрунтуванні підвищення ефективності соціального захисту населення держави

у системі економічної безпеки України в умовах світової трансформації сфери соціального захисту, переходу на постіндустріальну парадигму розвитку економічних систем різних рівнів, пандемії та російської військової агресії.

Результати дослідження мають прикладне значення і можуть бути використані міжнародними організаціями, органами державної влади України, місцевого самоврядування, національними організаціями (комерційними, некомерційними) у процесі розроблення заходів підвищення ефективності соціального захисту населення та зміцнення економічної безпеки України.

Основні результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі кафедри економіки України економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка при викладанні дисципліни «Аналітична економіка» (довідка вих. № 2525-н від 03.10.2023), у практичній діяльності Департаменту соціального захисту населення Львівської обласної державної адміністрації (довідка вих. № 02-616 від 15.08.2023) та Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка вих. № 1-52/479 від 08.09.2023).

6. Повнота викладу результатів дисертації та наукових положень в опублікованих працях

Дисертація Тихої О. І. є самостійним, аргументованим, цілісним та завершеним науковим дослідженням. Достовірність основних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується їхньою апробацією на 6 міжнародних та всеукраїнських конференціях, публікацією 6 наукових статей, у тому числі 4 у фахових виданнях, 1 в іноземному науковому виданні, 1 в інших виданнях, що достатньо повно репрезентують основні положення і результати дослідження.

7. Дотримання академічної доброчесності

Наукове дослідження виконане згідно із усіма вимогами законодавства України про авторське право: містить належним чином оформлені посилання на згадані дисертанткою у тексті роботи джерела. Авторкою надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані

належні методи дослідження. У дисертації Тихої О. І. не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертанткою представленого наукового дослідження, що дає змогу зробити висновок про дотримання усіх вимог академічної доброчесності.

8. Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

Відзначаючи змістовність поданої до захисту дисертації, обґрунтованість і новизну отриманих наукових результатів, не залишаються поза увагою її недоліки і дискусійні положення, які потребують уточнення, зокрема:

- У першому розділі дослідження, у пункті 1.1 варто було б детальніше визначити, чітко структурувати і охарактеризувати складові елементи системи соціального захисту населення в Україні, адже, у другому розділі саме вони підлягають аналізу і є об'єктом дослідження.
- Розроблений алгоритм аналізу стану соціального захисту населення як напряму зміцнення економічної безпеки потребує уточнення. Зокрема, важливо пояснити, які саме показники використовувалися для оцінки стану соціального захисту населення (частка витрат на соціальний захист у ВВП країни, витрати на соціальний захист на душу населення, частка населення, що скористалося соціальним захистом), щоб краще розуміти методику аналізу та отримати якісні результати порівнянь.
- У пункті 2.3 розглянуто регулювання соціального захисту населення, зокрема через інституційно-правові інструменти, і на с.130 зазначено про необхідність реформування інституційної і правової складових сфери соціального забезпечення, її інноваційної модернізації на різних рівнях, проте варто було б окреслити чого конкретно має стосуватись таке реформування та модернізація, яких саме недоліків і проблем.
- Безперечно цікавою є пропозиція автора щодо розроблення і запровадження інтегрованої платформи соціального захисту населення (Єдиної цифрової платформи соціального захисту, Єдиного інформаційного простору соціального захисту населення), проте, на нашу

думку, не зрозуміло чи зможе мати доступ до неї більшість осіб, що потребують соціального захисту, враховуючи, наприклад, рівень цифрової грамотності населення, технічні можливості тощо.

Однак, висловлені зауваження та дискусійні положення не носять принципового характеру та не спростовують одержаних наукових результатів дисертаційної роботи, а можуть слугувати підставою для наукової дискусії та продовження подальших досліджень за обраним напрямом.

9. Загальний висновок

Достатньо високий рівень дисертації, логічна завершеність наукових досліджень і практичних рекомендацій дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота Тихої Ольги Іванівни “Соціальний захист населення в системі економічної безпеки України” є самостійною науковою працею, яка містить обґрунтовані теоретико-методологічні положення та практичні результати, що у сукупності спрямовані на вирішення важливого науково-прикладного завдання – поглиблення теоретичних основ і науково-методичних підходів щодо розуміння соціального захисту населення як важливого елемента системи економічної безпеки України та розроблення практичних рекомендації щодо його вдосконалення і розвитку у сучасних умовах.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, що повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення, винесені на захист, мають елементи наукової новизни та повністю відображені у публікаціях здобувача. Подана до захисту дисертація написана у науковому стилі, матеріал викладений у логічній послідовності. Теоретичні і практичні положення наукової новизни, висновки, пропозиції та рекомендації мають достатній рівень обґрунтованості, супроводжуються відповідним методичним і статистичним матеріалом. Напрямок дисертаційного дослідження відповідає профілю спеціальності 051 «Економіка».

Зазначене вище дає підстави зробити висновок про те, що за рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертаційна робота на тему: “Соціальний захист населення в системі

економічної безпеки України” відповідає вимогам, які встановлені у «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. №502), а її авторка – Тиха Ольга Іванівна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
економічного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Оксана ЖУК